Jens Bielkes grønlandsberetning 1605

Grønlands genopdagelse – en aldrig tidligere offentliggjort øjenvidneskildring af de første grønlænderes ankomst til Danmark

Af J. Kisbye Møller

Nedenfor gengives (i uddrag) et aldrig før udgivet digt »Relation om Grønland«, skrevet af en ung norsk adelsmand Jens Bielke i begejstring over Christian IVs første Grønlandsekspeditions hjemkomst 1605.

I. *Jens Ågessøn Bielke* (eller Bjelke) fødtes på familieejendommen Austraat i Trondhjem stift i 1580. Han døde 1659 på Sande. Bielke var en ældgammel dansk adelsslægt, hvis sidste mandlige medlem døde 1868. I 1600-tallet var slægten Norges anseeligste.

20 år gammel indledte Jens Bielke en stor udenlandsrejse, hvorunder han studerede i Rostock, Leipzig og Leiden. 1605–09 var han sekretær i Danske Kancelli i København. I 1609 deltog han sammen med kansleren Christian Friis i et rigsrådsmøde i Horsens, der navnlig drejede sig om norske forhold, derunder svenske og russiske trusler mod Finmarken. Samme år flyttede han til Norge, og fra 1614 og lige til sin død var han norsk kansler. Gennem ægteskab, arv og køb erhvervede han så stor godsrigdom, at han ved sin død var Norges største godsejer og fuldt jævnbyrdig med den danske højadel. Som norsk kansler havde han overopsynet med den norske retspleje og anvendtes i talrige kommissioner. Bielkes reformiver resulterede i mange nye love og forordninger og han menes at have haft indflydelse på Hannibal Sehesteds reformpolitik. Bielke virkede også som juridisk og religiøs forfatter – men ungdomsdigtet om Grønland er såvidt vides det eneste udtryk for interesse for Grønland.[1]

II. *Bielkes digt* eksisterer alene som et håndskrift på Det kgl. Bibliotek (Gl. kgl. samling 996 folio), indbundet i papbind betrukket med grønt fløjl. Bogen, der har et smukt titelblad, er på ialt 66 sider, hvoraf de 52, inkl. en godt 4 sider lang, højtravende fortale til kongen og en 3 sider lang tale til læserne samt et knap 1 side langt latinsk indskud (se nedenfor), indeholder Grønlandsberetningen. De sidste 14 sider er et skuespil, skrevet med samme håndskrift som relationen. På smudsbladet findes et dagbogsagtigt notat dateret 1630. Bogen er skrevet på

dansk med gotisk skrift, en typisk, fin kancellihåndskrift. Jeg kan ikke afgøre, om den er skrevet af Bielke selv; en sammenligning med nogle breve, skrevet af Bielke selv (på Det kgl. Bibliotek og rigsarkivet) – bl.a. et til sønnen Ove en snes år senere – viser nok nogen lighed, men skriften i bogen er langt smukkere. Det latinske indskud er skrevet med en helt afvigende stejlskrift, der ligner skriften i to breve fra Bielke til magister Stephanius[2] – og det ene brevs indhold er identisk med bogens latinske indskud.[3]

III. *Metrik og datering.* Bind I af værket »Danske Metrikere« (Arnholtz, Dal og Kabell, Schultz 1953) hedder »Fra Bielke til Gerner«. Heri anføres pg. X, at i »meningsudvekslingen mellem Jens Bielke og Hans Stephanius (1606) fremholdes akcenten – i modsætning til antikkens kvantitet – som det danske versbygningsprincip«. Det nævnte indskud i Bielkes bog gengives med sideløbende dansk oversættelse, ligeledes svaret til »den velbyrdige unge Jens Bielke«, underskrevet af Stephanius »fra mit studiekammer den 23. maj 1606«. Svaret drejer sig om, hvordan man efter Stephanius' mening gør rim eller vers på dansk. – Bielkes digt er med til at introducere et nyt versprincip, en stavelsestællende metrik, hvorefter verslinier, der bindes sammen af rim, så vidt muligt skal have lige mange stavelser – et skridt på vejen til at både stavelsestal og tryk skal være reguleret. Den stoffyldte latinske poesi, med lange versifikationer af Biblen og den danske og norske krønike, var praksis 1500-tallet ud. Men omkring århundredeskiftet begyndte man også at skrive sådan digtning på *dansk* – og Bielke var en af de studerede digtere, der ville højne poesien på dansk.[4] – Hvad der imidlertid for vurderingen af digtets indhold her har interesse er, at den lærde Stephanius' datering af sit svar giver os et stærkt bevis for, at Bielkes digt er skrevet ganske kort efter Grønlandsekspeditionens hjemkomst, nemlig *mellem august 1605 og begyndelsen af 1606*. Håndskriftet selv angiver ikke, hvornår det er skrevet – kun at det beretter om ekspeditionen i 1605.[5]

Mens sprogvidenskaben har vist Bielkes digtning interesse, ses historikerne kun i ringe grad at have beskæftiget sig med digtets indhold. Naturligvis skal det understreges, at da Bielke ikke selv deltog i Lindenovekspeditionen 1605, må hans beskrivelser fra selve rejsen (hvis de ikke er fantasi) bygge på skriftlige eller mundtlige beretninger fra ekspeditionsdeltagerne. Det forekommer mig imidlertid at være af stor interesse *dels* at søge at fastslå, i hvilket omfang hans rejsebeskrivelser stemmer med kendte beretninger, *dels* at gengive og kommentere hans beskrivelse af grønlændernes udstyr og optræden hernede: Bielke var i 1605 netop blevet ansat i Danske Kancelli, og det er overvejende sandsynligt, at beskrivelsen af grønlænderne er en øjenvidenskildring; den unge embedsmand har ivrigt fulgt deres færden og villet fæstne sine oplysninger og iagttagelser til papiret, fordi han med rette har følt det som en historisk begivenhed; samtidig har nedskrivningen givet ham lejlighed til at tækkes Majestæten.

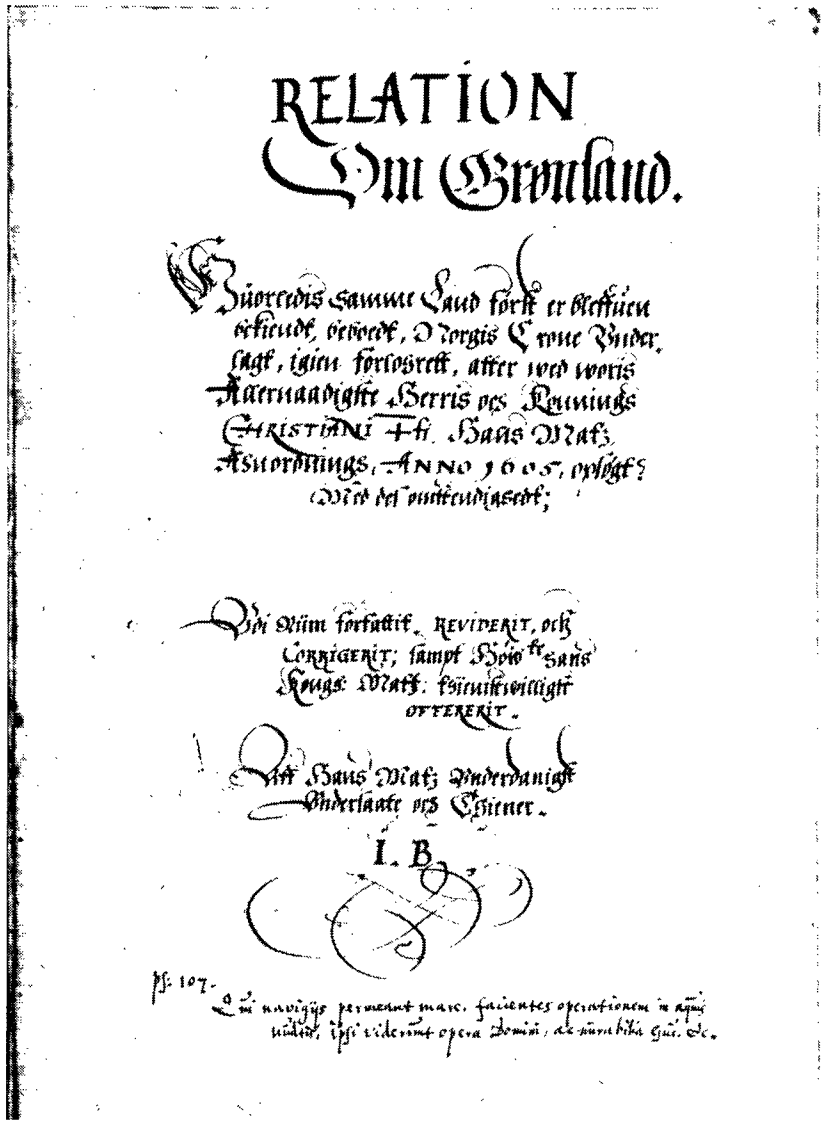

RELATION
Om Grønland.

Titelblad til Jens Bielkes grønlandsberetning 1605.

»Relation om Grønland« er efter Det grønlandske Selskabs anmodning transskriberet af stud.mag Jesper Ballhorn. Digtet er omsat til moderne ortografi, dog at ord i kursiv er gengivet med Bielkes stavemåde. Versemålet er så vidt muligt bevaret.

IV. *Kilder*. De øvrige kendte beretninger om Lindenovekspeditionen 1605 er følgende:

1) *James Halls rapport* til Christian IV. Den findes i kopi (med et oversigtskort og 3 specialkort samt en række landkendinger) på British Museum og er første

gang trykt i London 1897 i The Hakluyt Societys bd. 96 »Danish Arctic Expeditions 1605–19«, kommenteret af C. C .A. Gosch. I samme bind findes

2) »*Purchas his Pilgrims*«, London 1625, et samleværk, hvis grundlag er Halls rapport, men som dels er forøget med forskellige træk af almen interesse, dels mangler nogle dele af dagbogen (Oversat til dansk af Birket-Smith pg. 63–85 i den i note[6] nævnte bog, hvor også Halls landtoninger er gengivet).

3) Den helsingørske købmand *Alexander Leyells* afskrift af en journal ført på »Marekatten«. Manuskriptet findes på Det kgl. Bibliotek i Stockholm, antagelig medtaget af Carl Gustav 1660. Teksten er gengivet i »Grønlands historiske Mindesmærker« III pg. 679 ff. Intet tyder på, at denne beretning – der er hovedkilden til Halls bådrejse mod nord – har været kendt af Bielke.

4) Endelig indeholder pastor Claus Christophersen Lyschanders »*Den grønlandske Chronica*«, København 1608 – der er eneste kilde til det mislykkede togt 1607 – på dobbeltsiderne 71–85 en beskrivelse af 1605-ekspeditionen, der i det væsentlige svarer til Bielkes.

Da Bielkes digt utvivlsomt er skrevet indenfor 1/2 år efter ekspeditionens hjemkomst, jfr. note 4, mens Lyschanders første er udgivet 1608 (forordet er dateret Herfølge 6. marts 1608), og da Bielke fra 1605 gjorde tjeneste på kancelliet i København, er der intet holdepunkt for, at Bielke skulle have skrevet af efter Lyschander. Det modsatte kan derimod være tilfældet, men det er da også muligt, at Lyschander ved skibets hjemkomst er draget til København for at høre nærmere om ekspeditionen og de medbragte grønlændere. Begges noget ubestemte beskrivelse fra selve ekspeditionen er kun andenhåndskilder – men Bielkes oplysninger om grønlænderne i Danmark er med større sikkerhed end Lyschanders originale.[7]

V. *Hovedpunkterne i 1605 ekspeditionen* har længe været kendt og skal kun summarisk gengives:[8]

Ekspeditionen bestod af 3 skibe: »Trost« (eller »Hunden«), vistnok opkaldt efter en af kongens skødehunde, på hvilket skib befandt sig den øverstkommanderende skotten *John Cunningham* (Hans Kønig) og navigatøren *James Hall*[9] fra Hull, der menes at have deltaget i en af Davis' ekspeditioner og som var 1605-ekspeditionens drivende kraft; »Den røde Løve«, hvor den danske adelsmand *Godske Lindenov*[10] var kommandant, samt det mindste skib pinken »Marekatten« (eller »Katten«) ført af englænderen *John Knight*. Skibene afsejlede fra København den 2. maj 1605. – Den 30. maj fik Hall på 59° 43min. den første landkending af Grønland, et forrevet forbjerg, som døbtes Cape Christianus (Eggers ø). P.gr. af storisen var landgang umulig, og i den følgende 11 døgn forsøgte de 3 skibe i storm og tåge forgæves at komme fri af isen. Det endte med et opgør, hvor »Løven«, hvis leder ikke vovede at sejle længere nordpå, skilte sig ud fra de to andre skibe. Lindenov nåede ind til land, antagelig ved Fiskefjorden, hvor man tiltuskede sig ræve- og bjørneskind samt narhvaltænder; »Løven« nåede tilbage til København den 28. juli. Om »Løven«s ene-

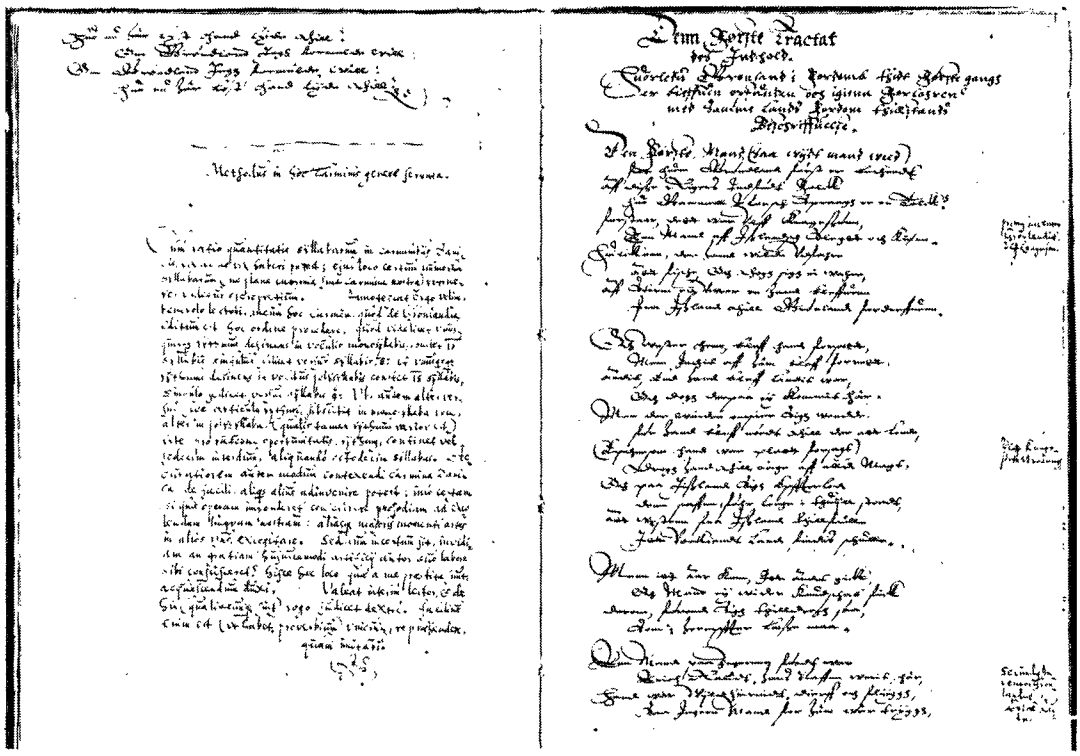

Et opslag i Bielkes digt på Det kgl. Bibliotek. Til højre den danske tekst skrevet med gotisk skrift, en typisk, fin kancellihåndskrift. Den latinske skrift til venstre er en helt afvigende stejlskrift. De er begge muligvis nedskrevet af Bielke selv.

gang har vi alene de oplysninger, der gives af Bielke i digtets kap. 3 og af Lyschander; der er hverken bevaret tegninger eller journal.

De to andre skibe fortsatte mod nord og løb 12. juni ind i Itivdleĸfjorden (66° 30 min.), som de navngav Kong Christians fjord. Her blev »Trost«, mens Hall med »Katten« sejlede længere mod nord og som nordligste punkt nåede Diskobugtens sydkyst, nemlig øen Sarĸardlit (68° 35 min.), som han kaldte Christian Friis' cap. De to skibe genfandt hinanden ved mundingen af Itivdleĸfjorden, returnerede fra Grønland 11. juli og nåede København 10. august. Hovedkilden til denne rejse er Halls beretning, forsåvidt angår bådrejsen til Diskobugten Leyells journal. Bielkes beskrivelse i digtets kap. 7 stemmer med Halls, idet digtet dog kun indeholder få oplysninger om steder og tider.

VI. *Bielkes digt er inddelt i 9 kapitler* (traktater):

Kapitel 1

omtaler Grønlands historie – set med dansk-norske øjne – siden Erik den Røde. Titlen lyder: »Hvorledes Grønland i fordums tid første gang er blevet opdaget og igen tabt, med samme lands fordums tilstands beskrivelse.« – Det gengives *ikke* her, da det udelukkende bygger på kendte, ældre kilder.

Resten af digtet handler om ekspeditionen 1605: Kap. 2 om forberedelserne, kap. 3 om »Den røde Løve«s rejse og hjemkomst, kap. 4 – 6 om de medbragte grønlænderes fremtræden, klædedragt, sprog mv., kap. 7 om »Trost«s og »Marekatten«s rejse og hjemkomst, kap. 8 om de med disse skibe medbragte grønlændere og endelig er kap. 9 et – ret pauvert – forsøg på at skildre Grønlands daværende tilstand.

Kapitel 2

Hverken Hall eller Leyell fortæller noget om forberedelserne til ekspeditionen. Diplomatarium Groenlandicum (MoG 55.3.13–14) oplyser, at Christian IV 18–4–1605 meddeler Godske Lindenov, styrmand Peter Kieldsen og skipper Niels Greisen pas til togtet. I Bobés artikel i Det grl. Selskabs årsskrift 1916 pg. 75–82 findes nogle oplysninger om skibene og ekspeditionsdeltagerne, tildels byggende på, hvad Bielke og Lyschander beretter.

Den anden traktat

Ved hvad apparat og lempe den grønlandske rejse
anno 1605 er bleven anfangen om kursen.

Efter Christi fødsel angår
tusind seks hundrede og fem år.
Efter kong Christian den herre
for 9 år tog til at regere,
(den fjerde ud af det navn er)
som meget godt har stiftet her;
formedelst hans betænkende god
hvis Gud stedse derefter stod

fra disse land han havde svoret
intet måtte blive forloret,
men fast mere at de stund for stund
tiltage og formeres kunne.
Trende skibe blev vel tillavet,
som skulle vanke ud i havet
hid og did, langt og vidt omkring
og vove mangt et farligt spring,
over bølger, sand, rev og banker
og sådant mer, som til søs vanker
efter det land forloret var
(her til Kronen før ligget har)
at søge, om med nogen flid
det igen kunne bringes hid?
De skib, kaldet Hund, Kat og Løve,
beskikket var det værk at prøve.
Skibs høvedsmanden tvende var,
som skibene haver i forvar,
Godske Lindenov en forsanden
og Hans Kønig, som var den anden,
Carsten Mandifuell[a] velbekendt
var begge deres løjtnant.
Peder Kieldsen[b] og Jacob Hall
styred' de skibe frem med alt,
på prikken den pilot der var,
hans navn Johann Knecht været har.

Den 2. maj droge de hen,
Hunden og Løven brugte Ben,
Katten fulgte dem næst
med små spring, som han kunne bedst.
De løb herfra til Flækkerø
Genist[c] hen ud i Vestersø,
der tog de ved og fersk vand ind,
siden fulgtes de for en vind
til Lindesnæs, også fast frem,
indtil de fik rum sø for dem.
Kom så frem for en stadig bør
mellen Shetland og Ørkenøer.
Siden de lavede deres ror
så de *gickahen*[d] vest til nord
sønden om Færøer og Island
og sønden ved den ø *Frijsland*[e]
såvel som sønden omkring *Buss*[e]
et østland uden folk og hus.
Vest nordvest de der *eucher*[f] få
to dage deres kurs lod stå,
men fremdeles tre dage lang
drog de vest sydvest uden forfang;
så vest til nord, og vest nordvest,
som vinden ville føje bedst.
Omsider blev de på Løven vis
i søen, et stort bjerg af is,
siden det med dem til land lakkede
og da blev vandet sort og blakket
så det var beg og tjære lig,
thi grunden for årsager slig,
en så sort var for dem det vand
en hel dag før de nåede land.
Men der søen blev så uklar
alle tre skibe adskilt var,
formedelst tåge og uvejr,
som i slig tilstand ofte sker.
På den enogtredvte dag
i maj måned, med behag,
de Løven skulle føre frem,
et højt forland blev var for dem,
nordøst hen, yderst på Grønland
og der var straks mer is forhand.

Men først i juni *anden Lam.enn*
kom skibene atter til hverandre,

a) Carsten Mannteuffel, kaldet Manddjævel, var næstkommanderende
b) Peder Kieldsen var gubernator ell. 1. styrmand på »Løven«.
c) straks
d) sejlede
e) to fantasiøer
f) bør

og derefter den næste nat,
i blandt isen de fulgtes ad,
hvor de hørte et bulder svar
af samme is omkring dem var,
hvilken drev løs i hobetal
og skrålede som en bister hval,
der af et *Haffsuell*[g] er omfangen,
som at befries har stor forlangen.

Det bulder til stor frygt var dem,
som der holdt natten ud igennem
med stædig *Lossuenaben*[h] og drejen,
at is ej skulle stoppe vejen
for dem til, der de ud skulle,
men dagen natten efterfulgte,
hvilken gav dem lys og skin,
så drog de ud, der de kom ind,
og holdt det strengt til vest sydvest
at fly isen, den skadelige gæst,
thi ingen *vellgefallen*[i] de
havde ud af hans kompagni.

Dog fulgte dem store isflager
stedse længer end i tolv dage.
Den 5. juni, nord nordvest,
sejlede de an, i storm og blæst,
og Trost gik for og Løven bag
(var bi en vind lidt af umage).
Hunden var rask på sine ben,
men den sværheldige Løve sen;
sø Trost med Katten ilede frem,
Løven fortrød at følge dem,
agted det og ej rådsomt fjerner,
men landet ville søge nærmer',
thi brølede hun, af hals gav røg
og fnøs, det ild af næsen fløj.

Hunden dog ej gøede igen,
men tav stille og brugte ben.
Katten gjorde ligeså,
thi lod Løven ad landet stå
og tvært på landet søgte ind,
med kraft og styrke for en vind.

Øst til sydøst for stavnen det land
sig beteede, der hun kom an,
med alle sine ungers råd.
og straks udskikked en båd
til en åben havn, som de så
lige i deres farvand lå,
hvilken de allerførst gav navn
og kaldte Kong Christians havn.
Men skibet båden længe miste,
thi måtte man ankerbånd friste
og sidde der i stille vand.
Men en stor storm ved samme land
følgende nat ophævede sig;
thi rykked man på ankerflig,
hvilken i båden stod så fast,
at den i hæftet sønderbrast.

Samt blev spildt deres ankertov
så at den tit de den drog.
Kunne de det ej længer bruge,
men lod henstikke uden luge,
Og da måtte man søen prise,
ja kunst og flid lade bevise,
hvor de fra skærene undgå kunne,
fri for at støde på de grunde.
Og der de ad søen kom ud,
dem til lykke skikkede bud,
at dem deres båd antræffet har,
den de ej vidste, hvor han var.
Så gik de langs land bi en vind,
ingensteds kunne finde ind,
af og til, efter vindens føje,
kunne for is ej i havn bøje.

g) havsvælg
h) halen sejl
i) til behag

Endelig den første havn og de
der de var for, sejlede forbi,
hvilken sampt af is var omspændt,
thi sønden deres kurs var vendt.
Langs landet frisindstyve mil
spadserede de så (uden tvivl),
så antraf de dog en havn
af Godske Lindenov fik navn
(som deres skibshøvedmand var).
Den havn for is var ren og klar,
hvor indad de da lod stande,
og folket kom der vel til lande.
Men hvor vidt Trost med Katten kom
længer' end Løven, en vej rum?
Skal udi den skrivendes agt
klarlig meldes og blive sagt:

Men hvorfor at skibene ej
stedse blev sammen på den vej?
Hvo vil, af dem kan forfare,
som på rejsen tilstede var.
Thi ingen kan skrive den del,
som alle kan befalle vel.

Jeg mener, hver sin flid ville gøre,
unødigt er, mere derom at røre.

Kapitel 3

Som nævnt er Bielke og Lyschander de eneste kilder vi har om, hvad der skete med »Den røde Løve«, efter at Lindenov den 11. juni i uvenskab havde fjernet sig fra englænderne i isen ud for den grønlandske sydvestkyst. Bielkes beskrivelse af, at »Løven« når land, at grønlænderne, bevæbnet med bue og pil, omringer skibet, men skræmmes væk med løst krudt; at de ikke bryder sig om den vin og mad, skibsfolkene byder dem, men gerne vil tuskhandle, samt at besætningen erhverver bjørne-, sæl-, og ræveskind, ja narhvaltænder (»søenhjørning«) i bytte mod jern og stål, mens grønlænderne ikke er interesseret i guld og sølv; at de har knive af ben, men med jernod og forsøger at stjæle ankeret ved at file ankertovet over; at besætningen foretager korte ture i land og rejser varder – samt at de, da de efter 4 døgns ophold vil lette anker, kommer i kamp med de indfødte og herunder tager to af dem til fange (hvorved den ene skærer sig på et sværd og ankommer såret til København) – svarer altsammen til Lyschanders beskrivelse. Nogen antydning af, hvor landgangen er sket, har ingen af dem, men fangerne og udbyttet har været beviset for, at Grønland var genfundet. Den eneste dato, der nævnes, er hjemkomsten 28. juli. Kun Bielke har (i de sidste 4 vers i kap. 3) det morsomme træk om Københavnerne, der i begejstring løber om kap for at nå at se skibets ankomst – det er sikkert et øjenvidnes skildring, Bielke har selv løbet med!

Den tredie traktat
hvad på landet med »Løven« tildraget er, og
hvad der er blevet udrettet, og om
samme skibs igenkomst

Der de nu fandt havn i det land
med glæde lagde de der an.
Landet var grumt, der de på kom
med fjeld og dale rundt om,
så de ej vidt kunne omgå,
fordi bjerge omkring dem lå.

Det varede og vel nogen stund
før man nogen folk mærke kunne,
endelig kom der nogen til dem
af art og skikkelse vel slem,
så ud, som vildt folk, hver og alle,
agter skibet, om bord at falde.
Ej måske vidste hvad det var?
I sin båd var enhver vel snar,
kom frem med bue, skud og pile,
ej vidste, hvad de gøre ville.
Som en bisværm skibet omkring
forsamlede de sig i en ring,
var vel firsindtyve forsanden
den ene slemmer end den anden,
med vrælen, skrålen, råb og skrig
ville redde vort folk for sig;
og havde gjort sig knebelbar
af vilde dyrs børster og hår,
som dem ud af næsen stod,
deres hage var smurt med blod,
alt i den agt, ved slig gebærde,
vort skibs folk fra sig at forfærde.

Der holdt de da en sælsom mine,
når de så begyndte at grine.

Vore skibsfolk enhver og alle
lod sig deres maner befale,
og lod dem fri med sig borde,
til værste sig ej røre turde,
ej heller ville: at de kunne
deres *vijss*[g] vide nogenlunde,
og hvad tilstand blandt dem var.

Dog når de sig anstillet har,
at ville nogen skalkhed drive,
da lod vort folk ej udeblive,
men løst krudt at afskrække dem,
dog så, de drog uskadte hjem.

Ja, ej bød dem ondt, men alt godt,
men de holdt mad og til stor spot,
intet ville de der af smage,
intet kunne dem behage
af hvad skibsfolket opholdt sig,
vin smagte dem og underlig;
ej kunne maden til livs få,
thi den var sød, og ej rå.

Dog omsider der de mærke kunne,
at vore folk ej nogenlunde
agtede at gøre dem mén,
roede bort og kom igen,
førte med sig deres varer,
befrygtede sig for ingen fare.

De tilbød vore bådsmænd snart
alt hvis de der havde, usparet,
ræveskind, bjørneskind og andet mere,
af sælskind havde de end flere.
Dog alle skind der var at få
var skårne i stykker små,
thi således de samme skytter
der bor, deres vildtværk bytter.

De skind af hvide bjørne var,
af tørrede ræve de frem bær,
tilførte mange horn tillige
nogle var enhorn ej ulige,
men en fisk vanker ved *Laff*[h]
som samme horn er tagen af,
og det for i panden skal føre,

g) vilje

h) lavvande

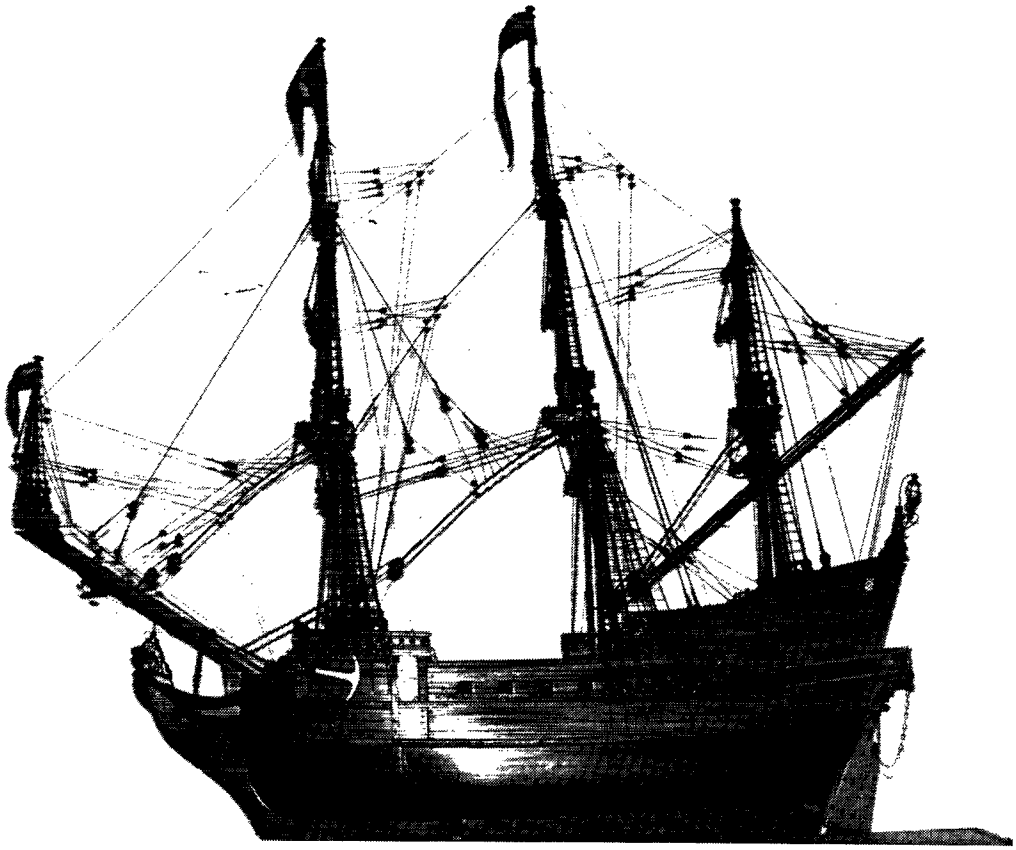

1605 ekspeditionens flagskib »Røde Løve«, som blev ført af den danske adelsmand Godske Lindenov. Skibsmodellen, udført af skibsmodelbygger C. Skee-Gerhardt, findes idag i Hjemmestyrets administrationsbygning i Nuuk.

som enhjørning skrives at gøre,
hvilken fisk billig derfor så,
en søenhjørning kaldes må;
den samme fisk en hest er lig,
og fører sine ben for sig
oven på vandet, så at han
der ved behændig svømme kan,
hans ben flade og brede er
at de ham på vandet kan bæf;
men det horn som samme dyr bær,
ej så kraftig som enhorn er,
dog mod sygdom, skal nogen magt
have, som her er bleven sagt,
helst hidsig feber læske kan,
af mig er proberet forsand,
des vil jeg højest tak og ære
vide den, mig det råd ville lære,
og sin fattig tjeners tilstand
end også lade sig gå an,
hvilket gemyt hvad mon udvise?
Jeg ej her, for øjnene, vil prise,
og mig ej bør, men at betænke
andre end mig, vil jeg det skænke;
og hvad os igen før at gøre;
vil jeg en hver tilsinde føre.
Nu her, intet mere derom da,

jeg vender om, did jeg kom fra.
De grønlænder skibet anlagde,
hvis varer som dem bedst behagede,
lod vort folk dem ej forholde
men lod dem frit derover *vollde*[i]
med nik og tegn gjorde de køb
med små både om skibet krøb.
Vort folk dem sølv og guld lod give
men det lod de tilbage blive,
tog jern og stål udi den sted
hvo deraf intet fik han græd,
for en synål man købe kunne
deres klæder i samme stunde,
for et søm deres skib dertil
det får man gerne, hvo der vil,
til jern så stor lyst de der have,
de det af roret ville gnave.
Af skibsbåden et jern tog en,
sneg sig dertil, og var ej sen,
ja derpå slig mangel mon være,
at deres knive, de har, er
ganske af ben på odden nær
hvilken alene af jern er.
Dermed de dog turde fordriste
sig til det ankertov at liste
og ville det så file af
endog de tog ej for dem lov.
Vore folk drog der om i landet
fra et bjerg og fjeld til et andet,
men vidt fra skibet sig dog ej,
turde begive hen ad vej,
for frygt at de forraskes kunne
af der slags folk de for sig funde,
thi vore var ikkun få
des lettere var de at slå,
og hvor at skibsfolket drog frem
imod at de sig agtede hjem,
rejste de sten, og varder op
på bjergenes højeste top,

i) falde

at de en anden gang igen,
muligt, kunne finde did hen,
om de nogen tid forfaldt der,
hvor de den gang ankommen er.
Fire dage på et sted de
blev stille, så udsejled fri.
Men der de ville lægge af,
og Gud dem en god vind gav,
og der de var færdig slet
blev det ikke af dem *forgiet*[j]
grønlænderne de *hinschidt*[k] ind
i skibet, hver fik sat på sin
dem de ingenlunde ville slippe
så tog de til anker at rippe,
og gjorde løs hug der fra.
Men fast skreg de af landet da,
skød efter dem med skud og pile,
deres staldbrødre ej miste ville.
Men de på skibet snurre lod
en kugle over dem vel god,
så rømmed' de alle tilbage
tog til at frygte og forsage,
hver ville da være i skjul
hver søgte hen udi sit hul,
men de tvende, som fanger blev
de slog og sled, og om sig rev.
Og skarpt jern de slet intet skyede,
for to bådsmænd, en hver ej flyede.

Den ene, som var værst af dem,
udi et skarpt sværd greb han frem,
og skar sin hånd, sig til ugavn,
kom sår med den til København.

Den ældste var fortørnet mest,
han bed omkring sig som et bæst,
alle ham var nær, samme stund
måtte vare sig for hans mund.
Endelig måtte man de to binde

j) glemt
k) bragte

så tog man til sejl at vinde,
og sejlede ud den samme vej,
som de kom ind, og tøvede ej.

Under landet de nogle dage
spadseret der, frem og tilbage
af årsag, at vinden var *sjask*[l]
blev dem dog ej længe hadsk,
men der den efter dem sig vendte,
førte han dem frem behændigt;
fra Grønland dem af sigte gik
og de Sjælland til luvart fik
var sytten dages tid ej mere.

De kom igen med lov og ære
havde opsøgt det land og jord,
om hvilket længe har gået ord,
at det med alt var kommet hen
og aldtig skulle ses igen,
af nogen her af dette land
for det udstyr der er forhånden,
af is og sådant mer'
dem er til forfang og besvær,
som samme Grønland vil besejle,
at deres agt jævnligst mon fejle.
Så de ærensløs kommer hjem,
og intet udrettes af dem,
som frugt og nytte skaffen kan,
hvilket mange er sket forsande.

Men den otte og tyvende dag
i juli os til behag
for byen ind kom skibet hjem.
Unge og gamle *gledde*[m] dem
ingen det skib ej ville se
de bådsmænd så man stå på rær
med lyst og gammen sig betede
for de var kommen vel til stede
brauerit[n] med flag hvidt og rødt
gav ild og Danmarks løsen skøde.

Der det så hvert sted blev rygtet
at samme skib for hånden var
af folk blev da hver gade fuld
at en den anden løb omkuld.
Der efter løb da mest de fleste
at bese de fremmede gæster
(iblandt de bådsmænd stod der)
dem være næst da ville enhver.
Hver frygtet, at han kom for silde,
ingen sig hjemme gemme ville.

l) svag, omskiftelig
m) begloede
n) glimrede (viste sig, trodsede)

Kapitel 4

Både Bielke og Lyschander fortæller, at kongen og dronningen kommer ombord på »Løven« for at tage deres nye undersåtter i øjesyn. Beskrivelsen af kaproningen, hvorunder de to grønlændere i deres lette kajakker kan hamle op med en båd med 16 stærke roere, er levende og lyser af beundring for de to fremmedes præstation (uden at Bielke dog nævner, hvem der vinder). Der gives en korrekt beskrivelse af sælskindskajakken med mandehullet – kun er det jo en misforståelse, at fangeblæren skulle tjene til at stabilisere fartøjet og til at redde kajakmanden.

Den fjerde traktat
dens indhold
Hvad skete der formedelst samme skibs ankomst siden de kom tilbage.

Der skibet var kommet igen,
kaptajnen derpå var ej sen
men med stor hast steg op på land,
til sin herre fast ilede han,
og med sig de tidender førte
at Grønland som Danmark tilhørte,
og syntes at være forsvundet
var nu igen opfundet.

Kong Christian den herre god
forundrede sig i sind og mod,
at hans tjener var da tilstede,
og igenkommen allerede.

Og der hans Majestæt blev sagt,
at han havde med sig hjembragt
tvende af det lands folk som der
på Grønland født og båren er,
behagede vor nådigste herre,
desligeste og hans dronning kære,
de fremmede personer at se.
Til skibet sammen fulgtes de,
som de plejer at følges ad
hvilket gør hver mands hjerte glad;
(den fyrstelige krist'lige venlighed
som følger deres Majestæt).

Så, snart de den samme stund
det folk ej vidste nogenlunde
udi kongens nærværelse
sig med høflighed at *bete*[o])

Men kaptajnen det tillod
at hver af dem en båd havde
gjort på deres egen maner,
i hver sad en og ikke flere,
med dem begyndte de at fare
som de slet afsindige var,
så hastelig for de frem
ingen forsømmede sig af dem,
det lod alt som de fly ville,
ingen af dem roede ilde,
seksten karle de ville ej vige
som på en *Espingh*[p] roer tillige.
Det lod kongelig Majestæt
da forsøge med dem så brat.

Hver roede ikkun med en åre,
vore folk det forundrede såre,
at en mod seksten kunne ro
med en åre og ej med to.
Han hugged' om sig på begge sider,
derfor det med ham så fast lider,
først et tag her, så et tag der,
som han var der,så var han her.
Som fægter i stang ophæv gør
sin åre han så for sig føre,
og den med art behændig vender
ved vel at bruge sine hænder,
som den der på kedeltromme slår
hans hænder så i bugter går,
neden og oven hinanden her
hid og did, hen og her, op og ned.
Sådan mange krumme spring
gør den som roer, her rullet omkring.

Hans båd udaf sælskind er gjort
er let og derfor runder fort,

o) vise, te sig

p) robåd

han er gjort spids til begge ender
en karl der i sig næppe vender,
midt på båden et lidet hul
er; hvori han sine ben skjuler,
og det hul han vel tæt tildækker
at båden der ved intet lækker.
Inden er og båden af *dellet*[q]
med lange træer udstrakt og hvælvet,
er oven og neden tillukket
med sælskind alt overdæk't smukt.
Og den, på samme båd far,
en opblæst blære bag sig har,
dermed kan han sig så fremsnige
tør ej for bølgen at vige.
Thi blæren udaf vind er fuld
at hans båd ej skal gå omkuld.
Og om den end kan omkring falde
dog drukner manden ej med alle,
thi han til den er bunden fast
kan sig omkære med en hast.

Men udi den forskrevne blære,
når disse folk i søen er?
Meen[r] man de fører deres drik
som vi nu nylig kundskab fik.
Og når de er kommen til land
hver sin båd til hus bære kan.
Hver på sin skulder sin båd bær',
det ham ej besværligt er.

q) planke

r) mener

Kapitel 5

Beskrivelsen af grønlænderenes eskimoiske træk, deres tilbageholdenhed, deres – også for en islænding – uforståelige sprog og de fremmedes forkærlighed for fed og rå kost taler for sig selv. At de ikke kan lide at blive leet af, at de morer sig med at affyre skræmmeskud og ikke er vant til senge med bløde dyner, lyder også troligt nok. Også i dette kapitel er der sikkert tale om personlige iagttagelser, måske blandet med træk, andre hat fortalt Bielke: Grønlænderne har været somrens sensation i den lille hovedstad.

Slutbemærkningen om muligheden for at lære dem bedre (europæiske) vaner giver anledning til at gøre opmærksom på, at Christian IV allerede den 11. august skrev til rigskansleren, historikeren Arild Huitfeldt på Dragsholm, at han sendte ham »en af vore undersåtter, som vi nylig har modtaget fra vort land Grønland«; den pågældende skulle underholdes på Dragsholm, for at han, afsondret fra de andre, kunne lære dansk.[11]

Den femte traktat
Om de tvende første grønlænderes
skikkelse, spise, mål og sæder.

De var grumme af natur,
små var de ud af statur,
ravsorte udaf skæg og hår,
dog de ganske lidet skæg får.
Deres hoved var stort og bredt,
deres kindben glinsed' af fedt,
deres ben var stakked' og små,
et under, de på dem kan stå,

men mange må forundres mere,
hvor de ben det hoved kan bære?
Små var deres arme også,
deres hud brun og mørkegrå,
deres øjne syntes fast dumme,
iblandt os var de meget stumme,
så de nogle ord næppelig,
og vel få, talte selv med sig,
de turde ej tale til fulde
frygtede dem nogen forstå skulle
Men det havde vel ingen fare,
man der med dem, vel måtte svare,
Thi dem kan ingen forstå
hvad som helst sprog man kunne må?
En rask og gammel islandsk tolk
ikke kunne forstå det folk.
I deres hals *krafflit*[s] det fast
når de ville tale med hast.

Den ene var en gammel mand
hans tænder udslidt havde han,
de var udædt, på begge sider,
med hans alder det nu så lider.
Dog han fed, harsk, hård og rå mad
med dem end vel slide gad.
Lys mad dem blandt alle retter
for dem nydeligste fremsætter.

Uden om jeg måtte med ære,
sige om dem, det som er værre?
At de, i deres klæder jager
efter de dyr, som dem bedst smager.

Talg, spæk, råtflæsk og bergerfisk
usødet pryder deres disk,
det er dem en lækker spise
som de med tegn og nik udviser.

Råsteg ej smager dem så vel
som rå vildbrad udaf en sæl,
hvo det kan få han er ej *sough*[t]
men ved at klappe på sin bug
mad, mad, vil de give tilkende,
er det til os, se her min frænde;
der efter de og munden slikker
og blodet af den steg *oplicker*.[u]

Videre hvad dem behager?
den drik som de ellers entfanger
er alene klart og bart vand,
andet de ej fordøje kan.

Det grove at melde om dem,
er deres vane slem,
at når nogen af dem vil le?
Og de kunne få det at se?
Og når de nogen *osuijt*(?) ville være?
Så ilde de sig da at bære;
de ingenlunde blues ved,
med største ubeskedenhed
at jage efter folk med skud;
og skyder uden lod og krudt;
at man for røgen vige må:
det er ej godt nær hos at stå.

De agtede ej seng eller leje,
ej vidste at bringe til veje,
hvor de sig i seng skikke skulle,
som de der er drukken og fulde,
tværs over sengen de sig lagde
bløde klæder dem ej behag'de,
de agtede ingen hovedgære,
lagde benene op og hovedet ned.

Det er kortlig sagt om de første
som var de to *ombflaatter*[v] største,
dog de andre var lidet bedre
jeg mener, de slægtede deres fædre.

s) kravlede
t) sorgfuld
u) slikker
v) omflakkere

Men en døjt man dem lige gode
kunne gøre, tør jeg formode.

Jeg mener dog ej, de så budt er,
de jo noget godt kunne lære
om de længe omgikkes med andre
og hændet noget at omvandre
på de steder, der tugt og ære
mere gængse, end hos dem mon være.

Kapitel 6[12]

I denne traktat får læseren en lang række oplysninger, som hver for sig giver et indtryk af direkte iagttagelser. Detailler er det småt med, men opdelingen af beskrivelserne i emner delagtiggør læseren i væsentlige træk ved den grønlandske kultur, som hermed for første gang optræder på dansk. Og det er vel at mærke sandsynligvis mindst to år før, Lyschander udgiver sin redegørelse på tryk.

Vi får en klar beskrivelse af mandsdragtens elementer, der består af yderpelsen med hætte, hvilket vil sige 'anorakken' (»en hætte de på hovedet bær, kjole og hætte er i hinanden, hætten rækker langt ned i panden«, her menes den tætsluttende anorakhætte). Fugleskindspelsen er omtalt som »deres brystdug af dun og fjer«, og tarmskindsanorakken gengives sandsynligvis i udtrykket »skjorten af fiskehud er«. Dette sidstnævnte klædningsstykke findes ikke omtalt hos Lyschander.

At også sælskindsbukser bæres af de beskrevne grønlændere fremgår indirekte af »i sælskind klædes deres krop«. Hertil kommer fodbeklædningen,kamikkerne, som er »bukket, stakket, kruset og små, er spids gjort for den store tå«. Sammensyningen af sålen og skaftet er tydelig angivet, idet Bielke gengiver sit indtryk af noget »bukket« og »kruset«. Anvendelsen af det lille redskab 'rynkebenet' er tydelig fremhævet.

Til beskyttelse mod solens stærke genskin fra havoverfladen eller fra det sneklædte land, benyttedes en øjenskærm eller et par snebriller. Bielke beskriver »en Larff« med netop denne funktion. Dog er han ikke overbevist om dens anvendbarhed, »For Solen (troe jeg) skærmer den ikke«; men vi ved, at han tog fejl. Det har tilsyneladende været vanskeligt for Bielke at forestille sig den praktiske funktion af denne »Larff« i København.

Herefter følger en omtale af mandens vigtigste redskaber. I rækkefølge er de: harpunen, blærespyddet, fuglepilen, fiskeredskaber samt bue og pil.

Harpunen har vakt Bielkes berettigede undren, fordi han har meget vanskeligt ved at beskrive den. Han omtaler den som »bue og pil er i hinanden«, og angiver kasteteknikken ved hjælp af kastetræ, som er »en liden modtrykker. . .driver pilen ret for sig bort«.

Blærespyddet er klart beskrevet, og er endnu forsynet med en velforarbejdet benspids (». . .ikke formeret ilde«).

Fuglepilen findes omtalt kortfattet: ». . .man mere se kunne, af deres håndværk mangelunde, spyd af træ med ben besat. . .«.

Om fiskeredskaberne noterer Bielke, at krogene er af fuglekløer, og at der bruges »Hvalfinner«, dvs. hvalbarder. At bruge tildannet rensdyrtak som modhager i selve fiskekrogens træstykke er velkendt; men om Bielkes iagttagelse af fuglekløer er rigtig bliver vanskeligt at svare på. Brugen af barder tyder i al fald på, at fiskeredskaberne har været brugt ved helleflynderfangsten. Det bemærkes også, at man har surret redskaberne sammen med bardesnørrer, ligesom dette materiale benyttes, når man skal binde »alt andet vel fast, dermed, hvad bindes skal med hast«.

Bue og pil må Bielke have set, da han omtaler »Flitsbuer. . .de og på landet bruger der. . .«. Han sammenkæder brugen med fangsten af laks og ørred, hvilket i og for sig er en interessant bemærkning, hvis ikke der blot tænkes på lakselysteren og fiskespyddet.

At dømme ud fra disse oplysninger, som Bielke hermed videregiver ved selvsyn, kan man fastslå, *at* ingen kvinder blev medtaget til København, *at* Itivdleq-fjorden og Sisimiut området er lokaliteten, hvorfra de røvede grønlændere stammer, fordi bardehvalen ikke forekommer sydligere, hvilket også stemmer overens med Hall's egne logbog, og *at* beskrivelsen stammer fra 1605 ekspeditionen og indeholder enkeltheder, som ikke kan findes hos Lyschander. Hvorfor den ikke er udgivet på tryk, kan man så gisne om; men det gør den blot endnu mere værdifuld som kilde til beskrivelsen af Grønlands eskimoer, oven i købet den første danske.

Den sjette traktat

Om deres klædedragt og idræt.

Deres klæder af sælskind er;
deres brystdug af dun og fjer;
skjorten af fiskehud er:
sparlagen man og hos dem ser
som er gjort udaf fiskehud;
der til tør de ej ved at spinde.

Deres skjorte udaf skind er,
en hætte de på hovedet bær,
kjolen og hætten er i hinanden
hætten rækker langt ned i panden.

Deres støvler så dannet er
som de ben dem skal bære:
bukket, stakket, kruset og små,
er spids gjort for den store tå.

Af sælværk holder de sig op,
i sælskind klædes deres krop.

På skind de ligger i skind de går;
lige som vore geder og får.

Alle klæder man hos dem finder
er gjort af skind og fiskehinder.

En *Larff*[x] hver for sine øjne bær
med ringe kunst, af træ gjort er,
den bruger han så til et skjul,
for vind som hans øjne blæse skulle,
udi stærk strom udaf salt vand;
at han ej vel for sig se kan.
For solen (tror jeg) skærmer det ikke?
Hun ham ej så hårdt skal stikke,
(endog det somme monne mene)
men når som han så ror alene,
frem og tilbage hid og bort,

x) øjenskærm

desimellem han også fort
ved at bringe hans pil og bue,
med lyst må man det vel anskue,
hvor han skyder i vandet hen,
og snart henter sin pil igen.
Han skyder både langt og lige,
sæler kan ej hans skud undvige.
Buen er gjort af træ med art
foruden streng han skyder sart.
Bue og pil er i hinanden,
en liden modtrykker forsanden,
(som bagtil udaf ben er gjort)
driver pilen ret for sig bort.

Den bue eller instrument,
for dem som det er ubekendt,
er liger et spyd end en bue,
det første man det vil anskue.
Men på pilen er fast en blære,
at de dyr som i stranden er,
når de bliver såret med den
ej til grunde sig skal stikke hen;
men oven på vandet flyde,
at skytten et rov må nyde.
Spidsen af ben på samme pile
er og ikke formeret ilde,
af jern de den ej have kan
som lidet vanker på det land.

Derforuden man mere se kunne,
af deres håndværk mangelunde,
spyd af træ med ben besat
deres fiskeredskab tilmed.

Af fuglekløer krogene var,
hvormed de efter fisk farer,
ej hvalfinner de går deslige
at fiske med, gør vanskelig.
Det tøj de sønderrive klædet
og fra hinanden adskille rendt,
at det ved *thraa*[y] vel nogenlunde
eller og ved *Gahrenn*[z] lignes kunne
med *Semmer*[æ] som Lapfinner gør
de deres pile sammen røre,
og binder alt andet vel fast
dermed, hvad bindes skal i hast.

Flitsbuer, eller slige af art,
hvormed de skyder vist og snart
de og på landet bruger der,
men med dem deres vis er
at skyde fisk oven i vandet,
laks og ørred, som går ved landet.

Det er så kortelig berettet
hvad os her er blevet betehedt.
Jeg vil siden vider' beskrive,
hvad landens tilstand mon medgive?
Efter den beretning vi har
indtil man videre forfarer.

Om deres båd og søfærd
i den fjerde akt meddelt er,
derfor unødigt mon være,
her det samme at repetere.

y) tråd z) garn æ) søm

Kapitel 7

Beskrivelsen af »Trost«s og »Marekatten«s rejse nordpå langs den grønlandske vestkyst er langt mere detailleret i Halls og Leyells beretninger og hos Purchas end i Bielkes digt, men dels bygger dette meget muligt alene på mundtlige oplysninger fra skibscheferne eller besætningen, dels er digtets formål et andet: Halls er navigatørens

officielle beretning til kongen, indeholdende en række positioner samt beskrivelse i enkeltheder af møderne med befolkningen, med hvem man både drev tuskhandel og havde veritable kampe. Derimod er Bielkes kun tænkt som et underholdende digt, der ikke skal fyldes med for mange tørre fakta. Sammenholder man imidlertid de oplysninger, der findes i Bielkes bredtspundne rimeri, stemmer de næsten fuldstændig med Halls.

I de første 6 linier er det værd at bemærke, hvor diplomatisk Bielke omtaler opgøret mellem Hall/Cunningham og Lindenov/Kieldsen (styrmand på »Den røde Løve«): Mens Hall beskylder danskerne for at være bange og at ville gøre sig uafhængige af flagskibet – og Lyschander på den anden side slår på de nationale strenge og skriver, at »Engelsken skulle deraf forstå, de lysted ej længer at følge – – – den danske mand dur og noget selv«, mener Bielke, at hver part gjorde det bedste, han havde lært. – Vendingen med, at »Trost« snøfter rundt, hentyder til, at »Trost« menes at være navnet på en af kongens hunde. Bielkes oplysning om, at de nåede 69° nord, stemmer med Halls beretning.[13] Bielkes bemærkning om, at de passerer »Fretum Davids« (Davisstrædet) er rigtig nok, men navnet forekommer ikke hos Hall. Lyscander hævder, at englænderne døbte det Fretum Daniæ (Danmarksstrædet); denne navngivning kan være sket senere. Når Bielke taler om, at besætningen gav sig til at vandre ind i landet, handlede med de indfødte og – efter en måneds ophold – fanger nogle grønlændere, som de tager med sig, kan det, sammenholdt med Halls rapport og landkending, fastslås, at det drejer sig om området ved Itivdleĸfjorden, hvor »Trost« ganske rigtigt befandt sig en måned, mens man afventede Halls tilbagekomst fra rekognosceringen nordpå. En lille afvigelse fra Hall er, at denne kun omtaler, at man fangede 3 grønlændere, som man havde med til Danmark. At man havde fanget en fjerde, som man under hans flugtforsøg skød ned, nævnes ikke af Hall, hvorimod Lyschander beretter om den fjerde, dræbte grønlænder. Den triste episode kan meget vel være fortalt Bielke (eller måske Lyschander) af besætningen, mens Hall har villet undgå at indvi kongen i den.

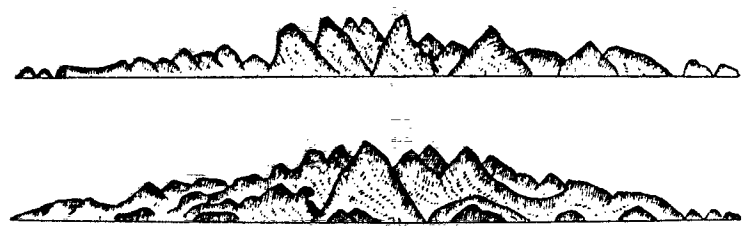

2 af Halls landkendinger fra 1605. Øverst Kap Christian, Kangerssuak kujadtlek og nederst Mount Cunningham, K'akátsiak.

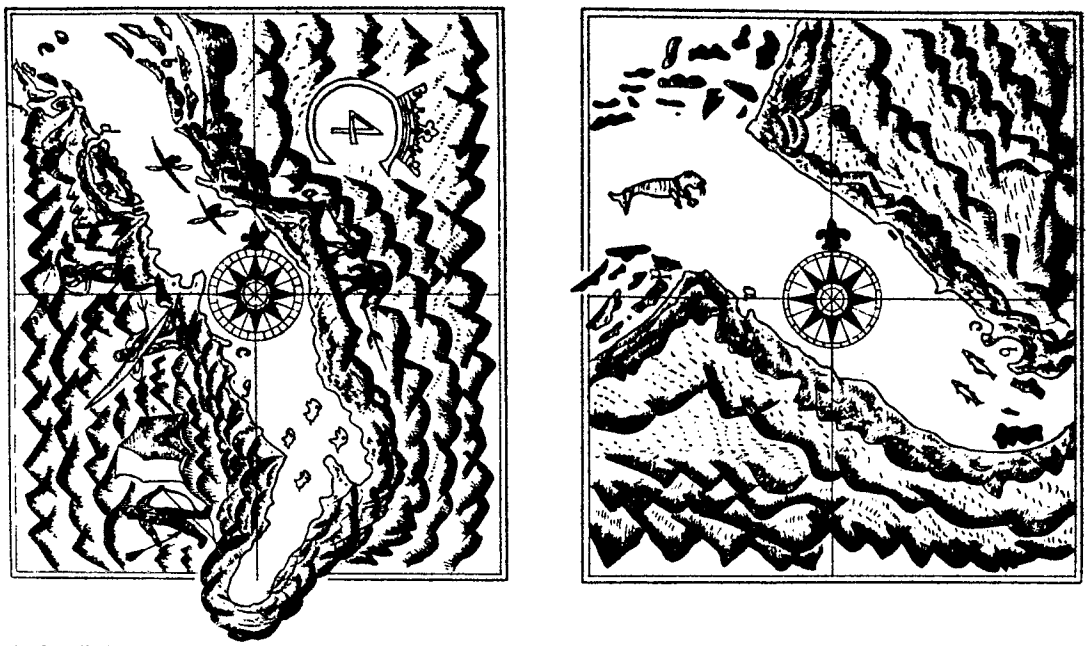

2 af Halls kort fra 1605. Til venstre Kong Christians Fjord, Itivdlek, og til højre Cunningham Fjord, Søndre Kangerdluarssuk.

Videre har det støtte hos Hall, at en mand (Halls oppasser) blev såret under kampene med grønlænderne, at grønlænderne søgte at hindre skibets bortrejse ved at spærre med deres kajakker – samt at man navngav en række fjeldtoppe efter danske kongelige og adelige personer (dronning Anna, dronning Sophie, rigsråd Breide Rantzau osv.; når Bielke skriver, at de navngav Itivdleĸfjorden »Den unge prins' havn«, er det en fejltagelse). Bielke får også med, at Jacob (James) Hall optegnede kursen og afridsede landet. (Det er som nævnt ved hjælp af Halls smukt udførte kort og landkendinger, at Gosch har kunnet identificere stederne). Endelig nævner Bielke også det sindrige vardesystem, ved hvis hjælp Hall den 7. juli genfandt »Trost«; som Bielke skriver, kunne det jo også være til nytte ved senere besejlinger.

Bielkes maleriske skildring af ankomsten til København den 10. august taler for sig selv: Hvordan flagene går til tops uden for København, at skibet i forstavnen bærer en malet tavle af Grønland og at alle Københavnerne, også halte og blinde (!), kommer ilende for at byde også disse Grønlandsfarere velkommen.

Den syvende traktat

dens indhold hvor vidt de tvende sidste skibe »Trost«
og »Katten« anlagde længere hen, end »Løven«, som først
kom hjem og om forskrevne tvende skibes udretning og
igenkomst

Tilforn, af mig er udsagt plat
hvordan skibene blev skilt ad
for hvad sag, og i hvad gestalt
sådant sig har tildraget alt,
at hver nemlig udi den færd
gjorde det bedste han havde lært.

Men det skib »Trost«, den skødehund
snild
end længer hen forsøge ville,
hvordan landet beskikket var?
Og hvad det der, til bedste har?
Samme skib drog så hen i nord,
til det kom midt for en ren jord,
så satte det lige til land
og norden til østen gik an,
norden for »Løven« uden tvivl
hen ved fem og tyve mil,
eller hen ved halvanden grad
og »Trost med »Katten« fulgtes ad.

»Trost« snøftede om og hentede vind,
hvor han kunne få næsen ind
hvor indløbet var vidt og bredt
der at søge, var »Trost« beredt.

Men i de små vinkler og vråer
der mærkede man »Katten«s fodspor

Højest på land der de var
den sted på højhed ligget har,
på tredsindetyve og ni grader
af søkortet sig anse lader.

Alt det »Trost« og »Katten« langs land
vanket, (som mig er meldt an)
haver været to hundrede mil
ni hundrede herfra did indtil.

Dog som de, af og til, drog om,
indtil de allerlængst kom hen.

Thi for is, som *forberedt*[ø] er
måtte de drage vidt om her,
at det formenes, somme sted
isen fra landet i sin bredde
har strakt sig et halvt hundrede mil
og endda længere, uden tvivl
så man nu på den østre side
til landet ej kan lade lide,
der indløb var i fordum dage,
men siden omkring nu må drage.
Som vidner om den lejlighed
tilforn fandtes fuldt besked.

Men den rette linie her fra
længst hen der de var på Grønland,
syv hundrede mil det ungefær
hedenfra og did hen til, er.

Og på den side de hen landet
på Grønland, der løbet blev endt
er et gab »fretum Davids« nævnt;
hvor de lige igennem stævnede.
Hvilket gab er et snævert hav,
tværs over for Amerika af,
dog kom af skibene ingen did
der de drog hen, eller drog hid;
men drog Amerika forbi,
thi det var langt af deres sti.

Der de og tog til at omvandre
fandt de og folk frem for de andre,
som noget skikkeligere var
drev med dem handel åbenbar,
med dem de byttede deres varer
de andre ville og ej spare
at give dem varer igen
til skibet skyndte sig hver en.

Omsider de dog halvpart så ilde,
mente man dem forråde ville

ø) måtte forudses

der skibsfolket (måske) ej sig
benøje lade med varer slig?
Som de om bord dem der førte?
Men slig end videre forhørte,
om hvis der på det land
som de ej førte dem tilhånd;
eller dem at forskaffe de,
kan ske vel vægret sig udi?

Vort folk bøsser tog med sig ladet,
at afværge tilfældig skade,
så samlede de vist var der
som tjenlig kunne være her.

En måned de tilstede blev
og deres vilje der så drev.
Fire af folket på det land
tog de der også ret forhånd;
så lod de ad søen stå
der de deres lejlighed få.

Dog en af dem som blev fanget
havde gerne været undgangen,
men blev derfor såret ilde
der han sig med magt værge ville,
så han ej længere leve kunne;
thi han blev skudt i samme stund.
Thi ej for ild, og ej for vand,
og ej for skarpt jern, skyede han.
Han ville ikke være fanget,
efter hans hjemsted han forlangte,
men blev så kastet ud fra borde
hvem ved da hvor han siden for?

De tre ville og modstand gøre,
med dem otte bådsmænd føre,
havde nok at skaffe med dem,
før de fik deres vilje frem,
og dem på skibet binde
og under lugen lukke inde.

Der blev også afdanket flere
som unyttige ville være,
for vort folk der på samme land
ville forskaffe sig fersk vand.
De det gerne forhindre ville,
men det bekom dem ganske ilde,
dog en af vort folk i sit lår
af dem blev skudt, og gjort sår;
af de pile, som de har der
som han end mærke med sig bær.

Mange og af deres selskab,
ville omkring spænde det gab,
der skibet skulle ud og fare,
med de bådsmænd tog sig til vare
og kaptajnen for dem først,
det stykke som han havde størst,
dermed bøde han dem *Valeet* å)
de det ugerne havde set
de faldt omkuld af frygt og fare
thill rygge skyndit sig vell snare. aa)

Så tit de hørte skytten klinge
da får man dem om kap springe,
thi sådant har været ugørt
hos dem før, over vådt og tørt
derfor hastede hver med fart,
i skov og skjul sig skyndte snart,
og tænkte ved sig uden tvivl
bjergene nu nedfalde ville;
thi røg de tilbage forsanden
den ene sneg sig om den anden.
Som musen kryber udi hul,
så ville hver være i skjul.

Dog kom de sammen tit igen
og kiggede ud, da en, da en,
(når alting var på skibet stille)
hvor der stod til de vide ville?

å) farvel
aa) og stak af

Men de tre som på skibet vare
levede derimod uden fare
kaptajnen ej forsømme lod
dem at holde i ave god.

Og der de end var ved Grønland
kaptajnen og hans styrmand
alle havne beskrev de der
og kong Christian til ære
hvert land, hver ø, hvert næs, hver havn,
lod de give synderlig navn,
af ham fik navn de steder bedste,
siden de andre havne fleste,
andre navne gav de dem hver
eftersom deres tilstand er.

Det første næs som var for hånden
kaldtes »Kong Christians forland«.
Af dronningen fik et land navn
og af en ung prins en havn,
af de ældste i Danmarks råd
nogle steder og navn har fået;
eftersom de på »Løven« var
lige det samme øvet har.

Jacob Hall optegned' deslige,
kursen og rejsen flittelif,
hvor meget de rejste hver stund,
intet forsømt nogenlunde
han også landet med stor flid,
afridsede derpå samme tid,
og hvordan det sig strækker hen
befattet han udi sin pen.

De rejste også varder op,
på bjergenes højeste top
hvor man for blinde skær skal fly
at man må finde ret til by,
en anden gang, om man did hen
må med skib komme der igen?
Dog kan vel ske at folket der
tør rive samme varder ned,
inden man igen kommer did,
som man gør udi fejde tit.

Men hvad rejsen anlanger mere?
I 14 uger og ej flere
den ganske rejse blev fuldendt
og alting til lykke vendt.

Fra Grønland hjem »Trost« hastede brat
udi en måned dag og nat,
var på hjemrejsen og ej længere.
Siden så man højt de flagstænger
opveje uden København.
Deraf gik ord og vide savn,
(her har vi de andre grønlændere),
så råbte hver mand, vi dem kender.

Men den tiende dag augusti
uden for Holmen sætte de
skønt og *auerit* med godt held
det *Lumritt*[ab] mere end *Heckellfielld*.[ac]

Da løb både halte og blinde
mere end tilforn nogen sinde
til skibet skyndte sig nu enhver
med stor forlængsel og begær.
Alle, som løbe kunne, løb
og de, som krybe kunne, krøb.

Det første skib kom i havn,
da kunne man se for på stavnen
Grønland på en tavle afmalet;
straks tænkte de og givet ret
disse har fundet Grønland med,
såvel som de, der først kom hjem.
Gud førte dem alle vel frem;
det må vi vist Ham tilskrive
og Ham al lov og ære give.

ab) lugtede
ac) Heklafjeld

Denne akt jeg så ende vil,
det er sagt, hvordan det indtil
er tildraget, faren og gangen,
så vidt at rejsen sig belangen.

Kapitel 8

Den i første linie nævnte Hans Køningh er John Cunningham – og de 3 tjenere er naturligvis de 3 fangne grønlændere, der er »mere skikkelige« end de 2, Lindenov havde med. Bielke kalder dem Orm, Oye og Judech.[14]

Ligesom Lyschander fortæller Bielke om disse tre, at de iført blå klæder sprang op på skibet og ved ankomsten til København klatrede op i masten og tog mærssejlet. De var fornuftigere end de to førstankomne, der bed folk som hunde, de var gladere og mentes bedre at kunne lære dansk – og var så forskellige fra de første, at man skulle tro, det drejede sig om forskellige folk. Den spanske gesandt var så imponeret over deres kajakroning, at han gav dem penge, hvorefter de optrådte i blå klæder og pyntede sig med strudsfjer i hatten! Videre fortæller både Bielke og Lyschander, at de senere fik hjemve og byggede en større båd, hvori man kunne sidde to og to på rad (en konebåd): De prøver at flygte, men opbringes hurtigt. Lyschander fortæller, at de drev i land på den skånske kyst, hvor nogle bønder fandt dem og tidsfæster flugtforsøget til foråret 1606. Hvis det er samme slugtforsøg, Bielke omtaler, kan hans digt først være skrevet i foråret 1606.

Den ottende traktat
om hvad sket er efter de sidste skibe
kom tilbage og om de folk og varer,
de medbragte

Men kortelig at melde om dem
hvad der sket er, efter de skibe kom
hjem.
Det er her at mærke om dem
Hunden kom før end Katten hjem
(fordi han havde længere ben)
den lille kat var dog ej sen,
bag i hans hale han ham fulgte.
de var to staldbrødre fulde.
(Endog sjælden hører man det *skjell*
at hund og kat forliges vel).
Katten af art og ej kan svømme,
dog lod han sig ikke forsømme,
men der hans kløer af vand blev våde
til land studnet han overmåde,
nød og trang gjorde kunsten let;
sin natur havde han forgivet:
Kunsten naturen overvandt,
derfor kom Katten vel til land.

Og den tid Hans Köningh kom hjem?
tre tjenere fulgte ham frem,
dem havde han efter sig
ingen den anden var ulig,
dog var de mere skikkelige,
end de første fra det rige.
Vor spise de og nogenlunde
fortære og fordøje kunne:
nogle sæder og havde lært
på skibet udi den hjemfærd,
at de kunne bukke og nikke
når nogen bød dem at drikke
og gjorde reverens og ære
når folk bad dem velkommen være?
Og svarede dem, Gud signe dig,
dog det lod dem fast underlig.
De tog deres hætter af
og hver af folket hånden gav.

Fast folket da omkring dem trængtes,
dem at se enhver forlangtes.
Venlige var de blandt hver mand,
dog deres mål ej røbes kan,
men naga, naga det er nej,
mere deraf forstår jeg ej;
men deres navn vide hver,
»Orm«, »Oye«, »Judech« benævnt er.

Forskrevne grønlændere også
blev stafferet fra top til tå,
i blå klæder fra hånd til fod
kaptajnen dem klæde lod,
på siden bandt han dem en degn
gav dem dertil et blåt *Feltegehn.*[ad]

ad) felttegn

Fast lystige blev de derved
hoppede og dansede op og ned
den ene bider i sin tå
så springer han om som en rå.
En fjer og hver i sin hat bær
ej lidet *gijld*[ae] han der ved er.

Man dem siden brugte dertil
en sælsom båd de bygge vil,
på hvilken mange kunne ro
sidde jævnsides to og to,
den dog af skind skal være gjort
som vis er på deres landsort.

På slige båd de så snart
kunne fare, at de med fart
dem af sigte drage kan
som på de både her til land
er gjort, både sejler og roer
udi en *Kiöllingh*[af] stærk og stor,
vil man end give vand i sejl?
Vore folk det dog vel slår fejl
at de dem kan forbi gå,
som forfarenhed vide må,
at de både mod vejr og vand
sig hastelig fremsnige kan.
Dog det ej andet muligt er
at de må blive træt omsider,
når de længe skulle udstå
at ro? Man dem da vel kan nå.

En gang de dog havde i sinde
menende (måske) hjem at finde?
At snige sig af landet hen,
dog snarlig blev hentet igen.
Endog de lider bedre her
end de nogen tid der.
Dog er alle folk givet med,

ae) gyldig, værd
af) køl

at hver vil gerne på den sted
blive og bo der han er født,
og der at fortære sit brød,
uden man for anden årsag
bliver nød til derfra at drage.
Thi ingen lider hjemme så ilde
at han jo hjemme være ville

Kaptajn Hans Köningh og med sig
hidførte varer adskillige,
derfra Grønland, så vel som de
der først kom hjem, det mærkede vi;
og lige af samme slags varer
hvilke de havde med at fare,
thi jeg igen ikke her
repetere hvad før sagt er.

Horn, buer, både, skind og sligt
alt tilforn er udtydeligt
beskervet, hvad på samme land
findes! Af hvert han os til *haml*[ag]
noget hjemførte til et tegn,
at det er et sandfærdigt *segenn*[ah]
at landet er opsøgt igen,
men ydermere hver og en
om landets tilstand kan forfare
så og om adskillige varer,
hvis som der mere er at se
i det, jeg ham vil *bethe*,[aj]
udi den næstfølgende akt,
hvad som tilforn ikke er sagt.

Men vil Gud mon nogenlunde
et andet indløb hitte kunne
der på Grønland at ønske var.
Men hvad man hertil fundet har
Om hvad til des forfaret er.
Af den beretning man lærer.

ag) udbytte
ah) udsagn
aj) vise

Kapitel 9

Kapitlet indeholder både åbenlyse fejl og ganske interessante enkeltheder:

Når der to steder tales om svovlbjerge og om, at vandløb derfra skal være så varme, at vandet kan bruges til at opvarme husene, må det være oplysninger fra Island, Bielke har indblandet. Derimod er det jo, når talen er om forsomren, rigtigt, at der er mere is mod syd (Storisen) end mod nord (Holsteinsborg–Egedesmindeområ-

det), og at der – bortset fra drivtømmer – ikke er træer, men lyng og krat. De aflange huse af træ og skind, besætningen har fortalt ham om, må være sommerteltet – og når han nævner nogle hytter, der kun synes at være skydeskjul, er det nok vinterhusene, der ved sommertid stod uden tag.

Oplysningen om, at man begraver de døde – med utildækket ansigt og med bue og pil lagt ved siden af – i en dal, genfindes hverken hos Hall eller Lyschander. At befolkningen synes at være soldyrkere, stemmer med beretninger fra Davis, Hall og senere Hans Egede. Lyschander siger ikke noget herom. Når Bielke anfører, at man foruden laks og ørred fanger nok af små fisk, er det sikkert ammasætterne, besætningen har set. Opregningen af landdyr overdrives: At der skulle leve skovdyr (odder og elsdyr) er fri fantasi.

At man fandt mineraler, som først blev berømmet, men senere viste sig værdiløse, omtales ligeledes af Lyschander. Leyells dagbog nævner mineralfundet.

Den niende traktat
om hvis relation ydermere gjort er om det
lands lejlighed og omstændighed
med beslutningen

Luften driver der tyk som røg
og lugter fast lig heste møg,
af svovlbjerge skal udspringe
samme luft, landet mon medbringe,
for den tykke damp der opstår,
med besvær man landet når,
thi og blinde klipper og skær
der, mange udi vejen er.

Solen der sjældent skinner klart
der fløder og falder med fart.

Med is,eftersom før er sagt
samme landsort er ombelagt.
Længst nord var dog søen mest pur
for is, af sin art og natur,
thi der stærk strøm på den sted driver
hvorfor isen der ej bliver,
men lægges sønden der ved land
thi der skal være, stiller vand.

På fjeldene kunne man der se
midsommers tid hin kolde sne,
og så bratte var i den hjem
de fjelde, at man ej over dem
ind udi landet, komme kunne.
Hvor slet var, kunne man ej grunde
for sumpsig bånd, morads og kær,
som i stor mangde vanker der.

Der var og ikke ved forhånden,
uden hvis der driver til land,
fra andre steder i stormens tid,
derfor de som ankommer did,
besværligen der rejse kan
nogen vidt ind i samme land,
på den sted, der vore folk var
men lyng og krat, de der dog har.

Somme mener at folkene der
med det vand som der flyder nær
af svovlbjerg deres huse
kan gøre varme, så de blusse;
at de over de svovl kilder
som der udaf bjergene vælder
bygger deres våninger der
hvor ved de altid varme er;
så som på andre steder flere
hvorsomhelst varmebad mon være.
Deres huse af lange træer
og smalle, firkantet bygget er,
som deres både er de
med skind uden og inden i
omklædt, både oven og neden,
som vi har fået kundskab derfra.
De og deres huse skal bygge
der samme steds, udaf hvalrygge
og andre store fiskeben,
der efter er de, som jeg mener,
at det er enkun nogle hytter
hvor udi fiskere og skytter
(som de monne der være alle)
hvad ville vi dem andet kalde?
Kunne slå deres telt og leje
den stund de agter dyr at *veje*,[ak]
der sommesteds, thi jeg ej ved
om de bor stedse på en sted
eller flytter om, hid og did
efter årens og landsens tid.

Så synes det om dem at være
som hid til os end komme er.

Her og at melde synes værd
noget om deres jordefærd;
at når nogen blandt dem dør
hen i en dal de ham fører,
og lægger ham mellem to sten
over ham lægges nogle grene
men hans ansigt ej dækkes til,
hos ham lægges hans bue og pil,
til et tegn hvad hans idræt var,
der han i live været har.

Hvad deres religion angår?
Vi end ikke klarlig forstår,
hvad og hvordan at den skal være?
Men solen beviser de ære,
og sig for deres bryst anslår
når den om morgenen opgår,
såvel på anden dagens tider
når solen for dem fremlider.

Landet af dyr skal være der,
rigere end vandet af fisk er,
(dog så vidt som store fisk anlanger)
udaf de små man der nok fanger.
På deres kroge mærkes det
de ej stor fisk fanger dermed.
Laks og ørred har man set der
i vandet springe op og ned,
men hvalfisk får man der mange
inden sunds, *spasen* (?) og gange,
og flere sæler end man her
egetoppe i skoven ser.

Utallige sælfisk små man og
af *østerling*[al] mere end nok.
Skovdyr som ses på landet der,

ak) vejre

al) muslinger, østers

bjørne, ræve og ulve er
hjort og hind, rådyr og rensdyr
odder og harer og elsdyr.

Hvad fæ de har på Grønland
jeg ej ved at berette kan,
thi jeg derom intet har hørt
derfor være det uberørt,
om de af rensdyr ost og smør
tilreder, som lapfinner gør,
vi og ikke fornummet har.

Men hvad mere angår, beret var,
at der har været på det land
nogen metal og erts forhånden
hvilken man først berømmet svarlig,
og siden blev foragtelig snarlig.

Videre hvordan der tilstår?
Jeg her slet ingenlunde formår
alting at beskrive især,
mig derom ej mere bekendt er
end jeg nu befattet har;
til en anden tid jeg det sparer.

Kunne dette til takke være?
Og jeg derom må spørge mere?
Jeg da gerne mer skrive vil,
dersom jeg kan få tid dertil.

Men det er sagt, så ret og slet,
efter som mig er forberettet
om den grønlandske *seglationn*:[am]
Om samme land og nation
der til al des omstændighed
så vidt vi endnu derom ved.

Er nogen del heri *forgiett*[an]
eller og ikke truffet ret?
det beder jeg hver læser snild,
han ej til værste regne vil.
Thi jeg derom ej skriver mer,
end hvad for mig berettet er,
uden hvad her til lands er sket:
Det som jeg selv har anset
af de grønlænderes brug og sæd,
hvordan de her har sig beteet.

Men jeg mig har forspurgt med flid
mere end til den første tid,
der jeg om dem lejlighed blev
noget at skrive fik i sinde;
og hvad jeg før har påhaft tvivl
at tage fra og sætte til
jeg mig ej haver ladet fortryde,
vil mig og vel til dem *forschiude*,[ao]
som på rejsen til stede var,
hvis underretning jeg fulde har.
Men hvor kan man ret skrive sanden
når en ej siger som den anden,
thi *Lss A.sser*[ap] og gør forskel
om denne digt befatter vel?
Når du dømmer, da enthold dig
nogen spot at hjemskikke mig,
uden du *vedst* med dig forsand
at du det bedre gøre kan.

Stor kunst jeg ej her på har vendt,
men det har været min intent
dem hermed at til vilje gøre,
som gerne spørger og vel mon høre
hvor det med Grønland nu tilstår?
Heraf de nogen kundskab får
om den første rejses anstand,
som her tydelig er meldet an.

am) sejlads

an) glemt
ao) henvise
ap) læseren

aq) Om den anden rejse at skrive
har jeg ladet efterblive,
thi mig om den er des tildraget
ingen vis kundskab er tilbragt,
og den samme rejse fuldnær
som den første afløben er.

Den tredje hvad angår deslige
intet derom bevist er mig,
en anden tid der fra igen
venter vi en bedre besked,
give Gud, at det så må hænde,
dermed jeg mine vers vil ende.

aq) Om at de sidste 2 vers sikkert er tilskrevet senere se note 5

Bielkes digt øger vel ikke nævneværdigt vor viden om selv ekspeditionen 1605, men som en kort efter nedskrevet øjenvidneskildring af skibenes hjemkomst og modtagelse og især den præcise beskrivelse af de 5 kidnappede grønlændere og deres udstyr – utvivlsomt de første, der nogensinde er ankommet til Danmark, ja sandsynligvis til Europa – har Det grønlandske Selskab fundet det naturligt for første gang at offentliggøre største delen af denne snart 400 år gamle beskrivelse.
Bobé skriver (MoG 55.1) om 1605 ekspeditionen:
»Fra denne under dansk flag gennemførte opdagerfærd, for hvilken James Hall har hovedæren, må *Grønlands genopdagelse* nærmest regnes. Efterretningen vakte opsigt overalt i Europa og nåede gennem den pavelige nuntius endog ned til Rom.[15] Herhjemme forherligede professor, senere biskop Hans Poulsen Resen ekspeditionen ved at tegne et kongen tilegnet kort, iøvrigt en kopi af islændingen Stefanssons kort fra 1590.«[16]

1. Om Bielke Dansk biografiske Leksikon II 77–78, Politikens Danmarks Hist. VII 44,303 og 402–03.
2. Om Johannes Stephanius Da. biog. Leks. XXII 577 (Professor, senere forstander for Sorø skole og gods, Kgl. historiograf).
3. Indskudet lyder i oversættelse:
   Metoden benyttet i denne digtart.
   Da principper for stavelsernes kvantitet næppe nok, eller rettere slet ikke, kan anvendes i danske digte, synes det umagen værd i dette sted (for at ikke vore digte skal blive helt regelløse) at overholde et bestemt antal stavelser. Det vil da forhåbentlig gå op for den velvillige læser, at dette mit digt om Grønland skrider frem efter følgende plan, nemlig, at ethvert rimpar endende på enstavelsesord skal bestå af 16 stavelser, idet altså hvert vers består af 8 stavelser, og ethvert rimpar endende på flerstavelsesord skal bestå af 18 stavelser, idet altså hvert vers består af 9 stavelser. Men hvor det ene af de to vers eller rimled slutter med et enstavelsesord, det andet med et flerstavelsesord (et sådant rim er dog ret sjældent), indeholder dette rim, eftersom det kan passe, snart 16 og snart 18 stavelser– – –«.
4. Dansk Litteraturhistorie, Politiken 1962 I 262, hvor Billeskov Jansen skriver, at værket er uudgivet.
5. Ganske vist ender digtets sidste kapitel med nogle få linier om den 2. og 3. Grl. eksp. (1606 og 1607), således at håndskriftet tidligst er afsluttet i 1607. At den helt overvejende del af digtet imidlertid må antages at være nedskrevet senest et halvt år efter den første rejses afslutning, støttes af professor Aage Kabells efterladte noter til Dansk Metrikere bd. I, hvori det hedder, at digtet vel er blevet til snart efter august 1605; »den anden ekspedition gøres af med et par linier på sidste side, den tredje fra 1607 ligeså, med kendelig mindre skrift. At værket oprindelig kun har

besunget den første Grønlandsfart, og at det i denne redaktion har vundet udbredelse og berømmelse, ses af et brev, som universitetets professor i dialektik, Johannes Stephanius, under 21–1–1606 tilskriver den seksogtyveårige, højadelige digter, hvor han i hædrende vendinger anmoder om at få det sendende til korrektion af visse mindre heldige afskrifter, og hvor han efter emnet anser det for skikket til pressen.« Oplysningen er venligst givet af dr. Erik Dal.

6. Ingvar Nielsen skriver i sin biografi »Jens Ågessøn Bielke til Østråt«, Kristiania 1872, at digtet er »det vandigste rimeri«, der »hviler i fortjent glemsel på Det kgl. Bibliotek«! Birket-Smith citerer i »Jens Munks Rejse« mv., Reitzel 1929, pg. 40 4 linier sidst i kap. 3. Finn Gad nævner ikke Bielkes digt i sin Grl. Hist. I 1967.
7. Gad gengiver i Grl. Hist. I 290–93 uddrag af Lyschanders beskrivelse af de kidnappede grønlændere. Gad mener, at L. sammenblander beskrivelser fra Frobishereksp.erne med iagttagelser fra 1605. Dette er dog at gøre L. uret: L.s afsnit om Frobishereksp.erne (Den grl. Chronica dobbeltsiderne 54–61) er overvejende en direkte oversættelse af Rich. Hakluyts beretning om disse eksp.er, London 1589, mens L.s beskrivelse af 1605 eksp.en stort set er identisk med (afskrevet efter?) Bielkes. Når Gad f.eks. 291 gengiver L.s beskrivelse af kvindernes håropsætning (kvaster ved ørene) og tatovering og undres over, at de ikke bærer hårtop, er dette hentet fra L.s afsnit om Frobisher, der uden tvivl handler om kvinder fra Baffin Island. Se mere detaljeret note 15 til min artikel om Peyrères Relation du Groenland, tidsskriftet 1981 168 ff.– Bielkes digt handler (bortset fra de allersidste linier) udelukkende om 1605 eksp.en, men at også han har kendt Hakluyts Frobisherberetning fremgår af en bemærkning i digtets kap. 1 vers 23.
8. Beskrivelser findes i Grl. Hist. Mindesmærker III 671 ff, hos Bobé Det grl. Selskabs årsskrift 1916 og i MoG 55.1.10–12, Birket-Smith i den i note 6 nævnte bog samt Gad Grl. Hist. I 265–67. Den grundigste kommentar med sammenhold af de forskellige kilder og forsøg på stedfæstelse af de af Hall nedtegnede steder er den i teksten nævnte bog af Gosch.
9. Om Cunningham Da. biog. Leks. V 268 og om James Hall samme VIII 630.
10. Om Lindenov Da. biog. Leks. XIV 384.
11. Dipl. Grl. MoG 55.3 gengiver kongens brev.
12. Kommentaren til dette kapitel er skrevet af H. Chr. Gulløv, hvem jeg i det hele siger tak for råd og gennemgang af manuskriptet.
13. Som foran nævnt nåede Hall faktisk til 68° 35 min. Mærkeligt nok viser den bevarede del af Halls rapport kun, at »Katten«s nordrejse varede fra 20. juni – 7. juli, men beretter iøvrigt intet om denne dristige færd med det lille skib – kronen på Halls ekspedition; han har formentlig lavet en senere forsvundet rapport. Det er derfor såre heldigt, at Leyells journal udfylder dette tomrum.
14. Bobé nævner (årsskriftet 1916 78), at deres sprog bragte den tilkaldte islandske og russiske tolk til fortvivelse. Hall gengiver navnene som Oqaq (tungen), Umik (skæg) og Judecha, ifølge Bobé formentlig Kigutikaq (ham med fortænderne). De to førstnævnte medfulgte på eksp.en 1606 og døde undervejs.
15. Nuntius' brev fra dec. 1605 til pave Paul V er gengivet MoG 55.3.14.
16. Gengivet Gad Grl. Hist. I 270